

NIO – FEM

TIDSKRIFT OM ARBETSLIV & PROFESSION

NR 2 • 2021

TEMA:
HUNDEN OCH
ARBETSLIVET

BOKHUNDEN KOMMER TILL SVERIGE/HUNDAR PÅ TEATERSCENEN/HUND PÅ JOBBET/
HUNDEN - VÅR SNUTTEFILT

Innehåll

Nr 2 2021

- 5** **Ledare** Av: Leif Jacobsson
- 6** **Notiser**
- 8** **Intervju med tulltjänsteman Stefan Fredriksson** Av: Leif Jacobsson
- 12** **Hund på jobbet – en glädjespridare eller problemskapare?**
Av: Therese Rehn
- 16** **Bokhunden kommer till Sverige** Av: Helene Ehriander
- 20** **Hundar och människor – två förbundna arter** Av: David Redmalm
- 28** **Bildsidor**
- 30** **Ledarhunden – förr och nu** Av: Leif Jacobsson
- 34** **Hundar på teaterscenen** Av: Carolina Frände
- 37** **Hunden – vår snuttefilt** Av: Leif Eriksson
- 38** **Recensioner**
- 40** **Sista sidan**

Skribenter i Nio-Fem Nr 2 2021

Therese Rehn/Helene Ehriander/David Redmalm/Carolina Frände/Leif Jacobsson/Leif Eriksson

Omslagsbild: ATP-frågan 1957. Foto: Bengt Malmqvist. SIF:s arkiv, TAM-Arkiv.

NIO-FEM

TIDSKRIFT OM ARBETSLIV & PROFESSION

Ansvarig utgivare

Lars-Erik Hansen

lars-erik.hansen@tam-arkiv.se

Redaktör

Leif Jacobsson

leif.jacobsson@tam-arkiv.se

Bildredaktör

Andreas Lindahl

Layout

Karin Didring

mejlatill@didring.se

Grafisk form

Melissa Rydquist

Illustratörer

Maria Jonsson, Ulf Lundkvist med flera

Omslag

ATP-frågan 1957. Foto: Bengt

Malmqvist. SIF:s arkiv, TAM-Arkiv.

Tryck

Östertälje tryckeri

ISSN 2001-9688

Nio-Fem är en tidskrift som ges ut av TAM-Arkiv och som tidigare hette *TAM-Revyn*.

Tidskriften innehåller artiklar om tjänstemanna- och akademikerrörelsernas historia och nutid, olika yrkesgrupper och arbetslivets förändring, rapporter och forskning, aktuellt på TAM-Arkiv och lyfter fram källmaterial ur arkiven.

Tidskriften utkommer 2-3 ggr/år.

TAM-ARKIVS MEDLEMMAR

Akademikerförbundet SSR

Civilekonomerna

DIK

Fackförbundet Scen & Film

Fackförbundet ST

Finansförbundet

Forena

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter (FSA)

Förbundet Folkhögskollärarna

Förhandlings- och samverkansrådet PTK

Försvarsförbundet

Journalistförbundet

Kyrkans Akademikerförbund (KyrkA)

Läkarförbundet

Läraryrket

Lärarnas Riksförbund (LR)

Naturvetarna

Nordic Financial Union (NFU)

Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR)

Polisförbundet

Fysioterapeuterna

Sjöbefälsföreningen Offentliganställda (SBFO)

SRAT

Svenska Läkaresällskapet

Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)

Sveriges Farmaceuter

Sveriges Ingenjörer

Sveriges Psykologförbund

Sveriges Skolledarförbund

Sveriges Tandläkarförbund

Sveriges universitetslärare och forskare (SULF)

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Tull-Kust

Unionen

Vision

Vårdförbundet

Hunden och arbetslivet

*Naturens misstag
är inte fler
än att en klöverblomma
med fyra blad
kallas lyckoklöver*

Så skaldade TAM-Arkivs förste chef Thord Wallén i sin bok *Dikter mellan två nu*. Temat för detta nummer av tidskriften Nio-Fem är ”Hunden och arbetslivet”, men numret vill också höja blicken till en större fråga: alienationen, vårt främlingskap inför naturen. Så olika forskare som psykologen Erich Fromm och biologen Edward O. Wilson har – från skilda utgångspunkter – använt sig av begreppet biofili (kärlek till livet) för att förklara tesen att det finns ett instinktivt band mellan människan och andra levande väsen. Numera används uttrycket för att förklara varför vi generellt trivs bättre på arbetsplatser där det finns växter, ljus, färger och naturliga material. Även djur kan vara en faktor. Många länder har kommit långt på detta område. Det är min förhoppning att vi i Sverige ska lära oss mer.

Hunden är ett djur som kan bidra till såväl nytta som välmående – även om det naturligtvis också finns människor som har allergier och är hundrädda. Sociologen David Redmalm berättar i sin essä om hur hundar ända sedan stenåldern har varit till hjälp i vårt arbetsliv – en ”companion species”. Många yrkesgrupper använder idag hunden i sitt arbete. Hundar är exempelvis behjälpliga i tullens arbete med att hitta narkotika, vapen och ammunition. Inspektören Stefan Fredriksson berättar i Nio-Fem om sitt arbete med tullhundar. Helene Ehriander, professor i litteraturvetenskap, skriver om hur den s.k. ”läshunden” kommit till Sverige. Det handlar om att väcka barns läslust genom att låta dem läsa högt för hundar. Initiativet har underlättat för barn med läs-, skriv- eller talsvårigheter. Hunden är kravlös och icke-dömmande. Den har därför en lugnande effekt i en situation som för många barn är stressande. Hundar har också varit delaktiga i terapeutuppsättningar. Regissören Carolina Frände reflekterar i

sitt bidrag över varför vi ser så relativt få teaterhundar på svenska scener. Är det för att de är så äkta, så närvarande i nuet? Ställt bredvid hunden blir skådespelarens anspråk på närvaro ointressant; sprickorna i masken djupnar och det flyktiga i gestaltningen blir uppenbart. Antrozologi handlar om interaktionen mellan människor och djur. Antrozologen Therese Rehn resonerar i sin artikel kring för- och nackdelar med hundar på arbetsplatsen. Hundar har också assisterat blinda och synskadade sedan lång tid tillbaka. Ledarhundens historia och nutid är ämnet för en artikel i Nio-Fem.

I en avslutande krönika reflekterar författaren Leif Eriksson över vad som händer med de hundar som införskaffats när människor arbetat hemifrån under pandemin.

Även om vi behöver djur och natur möter vi dem inte alltid med respekt. Det finns en destruktiv sida i relationen: ett oförstående. Etologen (djurbeteendevetaren) Kerstin Malm som citeras i den sist i Nio-Fem recenserade boken *Starka möten: hundar för hälsa & livsglädje* skriver att hunden inte är ett objekt. Vi måste lära oss den bortglömda förmågan att lyssna; en förmåga som våra hundar alltid har haft. Relationen måste bygga på ömsesidighet, betonar hon. Ändå är kanske vår relation till hunden ett exempel på vår potential att respektera djuren. De är ändå våra vänner. Visst är ämnet för detta nummer underbart? Tack alla ni som bidragit! Trevlig läsning!

LEIF JACOBSSON
Redaktör

Lärarnas historia får ett ansiktslyft

Lärarna har en central plats som kuggar i det svenska samhället och orsaken går att spåra långt tillbaka i vår historia. Mot den bakgrunden tog Lärarfacken redan år 2007 tillsammans med TAM-Arkiv initiativ till en omfattande webbplats där denna historia presenteras på ett nytt och spännande sätt. I projektet ingick en rad av landets främsta forskare inom området som arbetade tillsammans med arkivarier och lärare för att lyfta fram lärarna i ljuset. Förra året påbörjade Lärarfacken en förnyelse av webbplatsen och tanken är att det endast är början på en vidareutveckling av innehåll och struktur. Vår förhoppning är att sidan ska få ännu fler användare. Redan idag uppgår antalet besökare till över 50 000 om året.

Skärmdump av webbplatsen *Lärarnas historia* www.lararnashistoria.se.

Undervisningssituation, 1970-tal. Foto: Sven Oredson. Lärarnas Riksförbunds arkiv, TAM-Arkiv.

Välkommen Sveriges Farmaceuter

TAM-Arkiv har fått en ny medlem. Saco-förbundet *Sveriges Farmaceuter* – ett fack- och professionsförbund för receptarier och apotekare – har i år valt att bli medlemmar i vårt arkiv. Det innebär också att TAM kommer att få ett digert tillskott av arkivmaterial att forska på. Föregångaren – Sveriges farmaceutförbund – bildades 1903. En viktig fråga som drevs under de tidiga åren var en förkortning av den då orimligt långa arbetstiden.

Hösten 1946 började SFF diskutera om de skulle ansluta sig till TCO. Tveksamheten var stor inom förbundets ledning att delvis uppge sin självständiga ställning som facklig organisation. Kluvenheten blev inte mindre sedan den nya centralorganisationen Sveriges akademikers centralorganisation, Saco, visat intresse för förbundet. Vankelmodet till trots sade en majoritet vid förbundets fullmäktigesammanträde 1947 ja till en anslutning till Saco. En intressant historia alltså. TAM-Arkiv hälsar sin nya medlem välkommen!

Foto från Apoteket C.W. Scheele i Stockholm, 1960-tal. Foto: Allan Myrman. Farmaciförbundets arkiv, TAM-Arkiv.

Tullhundar & deras förare

Vilken **BETYDELSE** har hundar för tullens arbete?

Vad krävs av en god **TULLHUND**? Hundföraren och instruktören **STEFAN FREDRIKSSON** berättar om sitt arbete.

R

osersbergs slott. Runt omkring detta vackra residens i Sigtuna kommun norr om Stockholm breder ett stort naturområde ut sig. Människor kan promenera. Hundar kan röra sig fritt under uppsikt. Flera företag och

En god tullhund **MÅSTE** ha **JAKTINSTINKT** och vara nyfiken.

myndigheter har förlagt sin verksamhet här. En av dem är tullverket. De har hyrt en fastighet där de bedriver utbildningsverksamhet för tullhundar och deras förare.

Vid Rosersberg möts jag av Stefan Fredriksson, instruktör för tullhundförare. Stefan är en gladlynt man som gärna visar mig runt i deras lokaler. En flatcoated retriever ligger avslappnad på golvet. I en korridor skimtar hundarnas vilorum bakom några galler. De påminner mig lite om ett fängelse, men Stefan försäkrar att det finns fönster och ljus i utrymmena. I fikarummet sitter en grupp hundförare och samtalar. Det är svårt att bli antagen som tulltjänsteman, berättar de. Få platser och många sökande:

– Så vi är speciella vi som jobbar på tullen, säger en kvinna.

Stefan själv är i grunden utbildad naturguide. Han har tidigare jobbat på en viltstation med hundar och jakt. Vid millennieskiftet började han arbeta vid tullverket. Han bekräftar att tullyrket är attraktivt. Det finns många utvecklingsmöjligheter. Ett exempel är att man kan utbilda sig till hundförare och därefter avancera och bli instruktör. Det är få som lämnar yrket.

VEM KAN BLI TULLARE?

Vad krävs då för att bli tulltjänsteman? Det fordras nyfikenhet och en vilja att hitta och utreda, berättar Stefan. Alla människor passar inte. Inte heller vilka jockeyer som helst

Vilken PRIVATPERSON som helst kan erbjuda sin hund till TULLEN.

är lämpliga som tullhundar. En god tullhund måste ha jaktinstinkt och vara nyfiken. De får inte vara aggressiva eftersom de möter människor som fredligt går av sina plan, tåg eller andra färdmedel.

Tullverket har idag ett femtiotal hundar. De har ingen fast leverantör när det gäller hundar. Vilken privatperson som helst kan erbjuda sin hund till tullen. Under covid-19-pandemin har det uppstått ett problem. Sjukdomsutbrottet ledde till att fler arbetade hemifrån. Många skaffade sig en hund för att få sällskap. Konkurrensen om hundarna ökade och tullen fick färre erbjudanden om hundar. Det har lett till svårigheter och tullen har fått prioritera var de ska placera de hundar de får. Nu när fler återgår till sina arbetsplatser hoppas Stefan att en del av dem ska sälja sina nyfunna älsklingar till tullverket.

Den hund Stefan arbetar tillsammans med just nu är en engelsk springer spaniel. Tidigare har han haft en labrador. Idag är den pensionerad. Tullhundar pensioneras vid tio års ålder och då erbjuds hundföraren att få den hund han dittills haft som arbetskamrat. Stefan har tagit hand om sin pensionerade vovve.

Men vad händer om ingen åtar sig hunden? Stefan berättar att hundförarens

Instruktör Stefan Fredriksson med tullhunden Peggie. Foto: Leif Jacobsson

Rosersbergs slott med en hundstaty framför. Foto: Leif Jacobsson

familjemedlemmar ibland kan ta hand om en hund. En hund som Stefan tidigare arbetat med har sedan tagits om hand av hans mor. Man gör allt för att de inte ska avlivas, men i slutändan existerar det ingen pensionsförsäkring för hundar:

– Finns det ingen som kan ta hand om hunden så måste den avlivas, konstaterar han.

Tullhundarna arbetar också ganska hårt. Därför lever de heller inte riktigt lika länge som andra hundar. En tullhund kan jobba på rullande schema med arbetspass under olika tider av dygnet. En vanlig sällskaphund går normalt sett och lägger sig vid tiotiden på kvällen och sover hela natten. En tullhund däremot kanske arbetar på natten, sedan är den ledig i två dagar. Sen kanske den måste upp och jobba på morgonen. Dygnsrytmen rubbas. Samtidigt har även Stefan arbetat under de arbetsvillkoren.

Ett annat arbetsmiljöproblem för hundarna är att de är tvungna att hoppa mycket upp

och ner. De måste hoppa upp på bilarna. De hoppar in och ut ur bagageutrymmen och upp på motorhuven i sin jakt på narkotika, vapen och ammunition. Det myckna hoppandet leder så småningom till att deras rygg och leder tar skada. Det är oftast när de hoppar ner som det sliter på leder och bogar. Genom att hundförarna sätter på dem en sele kan de hjälpa hunden en smula att hålla emot i situationer där det inte känns bra. När hunden är på väg ner bromsar föraren lite så att belastningen inte blir för stor.

Hur är det då med anställningsförhållandena och lönen för hundförarna? Det är ungefär samma som för andra tulltjänstemän, berättar Stefan. En skillnad är att tullverkets hundar bor hemma hos sin förare. De har hunden i sin bostad hela dygnet, alla dagar i veckan:

– Och det har vi faktiskt inte betalt för, säger han lite bekymrat. Det hade nog känts bra om vi hundförare fick lite högre lön.

Yrkesgruppen får visserligen en viss ersättning för slitage i hemmet och för att de transporterar

hundarna till och från jobbet, men inte för själva skötseln av hunden. Av och till har hundförarna försökt driva ersättningsfrågan som en facklig fråga. Hittills har det varit resultatöst. Frågan återkommer med jämna mellanrum och utreds lite, men sen har det tagit stopp. I Finland får hundförarna en extra ersättning för att de tar hand om hunden, men inte i Sverige. Tullverket lever nog lite på att det är så roligt att vara hundförare, tror Stefan:

– Vi tycker om vårt jobb lite för mycket jämfört med den ersättning vi får, reflekterar han.

POPULÄRA HUNDAR

Tullens hundar är populära bland allmänheten; många tycker att de gör ett jättebra jobb. De som smugglar narkotika eller vapen uppfattar givetvis hundarna annorlunda. Många tror att de kan gömma knarket i bilen på ett sätt som gör att hundarna inte upptäcker det, men det är svårt. Hundarna spårar upp mycket som man absolut inte kunde tro att de skulle kunna upptäcka.

Stefan har iakttagit flera förändringar sen han började arbeta inom tullverket kring millennieskiftet. De kriminella har blivit bättre på att tillverka gömmor i bilarna. De har mer elektronik och förpackningarna har blivit mer raffinerade. Samtidigt har även hundarna fått en mer noggrann utbildning. Först får de nosa på narkotikapreparat som bara doftar lite. Sen ökas mängden. Hunden måste kunna upptäcka både små och stora volymer narkotika. Så även om brottslingarna har blivit mer raffinerade med tiden tror inte Stefan att det – inom överskådlig framtid i alla fall – kommer något tekniskt hjälpmedel som kan ersätta hunden. För trots att tekniken kan vara ett komplement är hunden en tänkande varelse som lagrar minnesbilder. Om en hund har hittat narkotika under en viss diskmaskin så kommer

den nästa gång att springa direkt till den diskmaskin där den sist hittade preparatet. Finns det inget där fortsätter den att leta på andra ställen. I ett kokainpreparat kan det vara två procent kokain och i nästa kan det vara åttio procent. Hunden kan upptäcka kokain som innehåller båda procentenheterna medan en maskin bara kan vara kalibrerad för en viss mängd, berättar Stefan.

Jag följer med Stefan ut och han visar mig hur tullhunden Peggie arbetar. Peggie är en mycket livlig svart labrador. Stefan har gömt

För hundarna är arbetet med att NOSA rätt på smuggelgods en LEK.

lite narkotikapreparat i en svart parkerad bil och ber sin fyrbenta kamrat att hitta det. Hon nosar sig fram och hittar snabbt gömstället. Stefan säger ”still” och sedan ger han henne en tennisboll som belöning. Peggie viftar ivrigt på svansen. Stefan svarar med att uppmuntra henne. Visserligen kan arbetet som tullhund vara betungande:

– Men just när de kommer igång och hittar något är det alltid lika roligt!

För hundarna är arbetet med att nosa rätt på smuggelgods en lek. Hela tiden. En jakt-lek. För hunden är jakt och lek liktydigt. För hundförarna gäller det att hålla leken rolig så hunden fortfarande tycker det är kul. Och det gör man genom att träna på preparat. Varje hundförare måste ha med sig lite narkotikapreparat så hundarna kan öva sig, avslutar Stefan medan vi blickar ut över den vackra naturen vid Rosersberg.

Av: **Leif Jacobsson**, TAM-Arkiv.

HUND PÅ - en glädjespridare el

Vad ska hända med hundarna efter pandemin? Under corona-tiden har många som arbetat **HEMIFRÅN** skaffat hund som sällskap. I denna artikel slår forskaren **THERESE REHN** ett slag för att det – trots utmaningar som allergier och hundrädsla – kan vara **POSITIVT** med hundar på kontoret.

Som forskare inom antrozoo-
logi – ett tvärvetenskapligt
ämnesområde som handlar om
interaktioner och relationer
mellan människor och andra
djur – har jag fått förmånen att
göra studier inom ett område
jag alltid haft ett enormt intres-
se för. Hur påverkas djur av vår
hantering och hållning egent-
ligen? Och hur kan vi maximera deras välmående? Det är
några av huvudfrågorna som jag vill söka svar på. Fokus i
min forskning ligger på interaktioner och relationen med
våra sällskapsdjur, hundar och katter.

POSITIVA EFFEKTER AV HUND PÅ ARBETS- PLATSEN

Många anställda på våra arbetsplatser tycker att det är
bra att hundar kan vara med på jobbet. Den positiva
inställningen till hundar finns både bland hundägare och
bland anställda utan hund. Konstigt nog verkar det som
att arbetsgivare inte upplever att det finns en efterfrågan
bland anställda att få ta med sig sin hund till jobbet. Det

har en studie gjord på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)
kommit fram till. Mer än hälften av de tillfrågade arbets-

Konstigt nog verkar
det som att arbetsgivare
inte UPPLEVER att det
finns en efterfrågan bland
anställda att få ta med
sig sin HUND till
jobbet.

givarna trodde att hundar på arbetsplatsen troligen bidrar
till ett mer positivt arbetsklimat rent socialt. Förvånande
nog var majoriteten av de tillfrågade arbetsgivarna verk-
samma inom just sådana organisationer där hundar inte
tilläts följa med sina ägare till arbetet. Studien visade också
att skriftliga riktlinjer kring hund på arbetsplatsen var

JOBDET

ler problemskapare?

ovanligt förekommande, vilket troligen har en stor inverkan på både hur ämnet kommuniceras mellan arbetsgivare och anställd, men också hur framgångsrikt denna lösning fungerar när hunden är på plats.

Studier visar också att hundar kan bidra till bättre fysisk hälsa. Framför allt gynnar det promenader under fika och luncher, men det ökar också interaktioner mellan arbetstagare. Andra fördelar är att hundägare kan hantera flexibla arbetstider bättre om hunden är med. Om arbetsplatsen är en butik kan kunderna uppleva att en ”kontorshund” i affären är ett positivt inslag.

HUR UPPLEVER HUNDEN ARBETSPLATSEN?

De allra flesta hundar tycker bäst om att vara i nära kontakt med sina ägare eftersom de har ett stort socialt behov och för att ägaren ofta inger en känsla av trygghet för hunden. Även om ägaren inte har möjlighet att fokusera på

Teckning av Ulf Lundkvist.

sin hund under arbetsdagen, räcker det långt för hunden att bara få vara nära sin ägare och få möjlighet att uppleva de intryck som närmiljön kan bidra med. Självklart kan man också ställa frågan om det kan vara stressande för hunden att vara med sin ägare på arbetsplatsen. I en

SJÄLVKLART kan man också ställa frågan om det kan vara stressande för hunden att vara med sin ägare på ARBETSPLATSEN.

studie genomförd på SLU undersökte man hur vanligt förekommande situationer i kontorsmiljö påverkar hundens välmående. Här utsatte man hundarna för plötsliga ljud, passerande personer/hundar i korridoren, besökare på kontoret samt att ägaren gick ut och in från kontoret upprepade gånger. Detta för att försöka återspegla hur det kan se ut på en kontorsbaserad arbetsplats till vardags. Man studerade hundarnas beteende och mätte deras hjärtfrekvens.

Studien visade att de allra flesta hundar inte reagerade nämnvärt i de olika situationerna, och de låg och vilade nästan hela tiden. Besökare på kontoret påverkade hundarna mest, och då reagerade hundarna genom att vara mer fysiskt aktiva och hälsa på besökaren, men detta berodde mycket på hur besökaren själv betedde sig. Om besökaren tog kontakt med hunden besvarade hundarna detta, men om besökaren inte noterade hunden utan bara pratade med ägaren var det bara en knapp tredjedel av hundarna som gick fram till besökaren. De hade troligen vant sig vid att det inte lönade sig så mycket att försöka ”ge sig in i” samtalet! När ägaren ”sprang” in och ut från kontoret blev hundarna mer intresserade av ägaren och på dörren, men de låg kvar på sin plats. Om hundarna lämnades helt ensamma på kontoret under en lite längre tid reagerade de olika. Vissa hundar gick omkring mer, andra blev mer intresserade av sin omgivning, medan de flesta inte reagerade alls. När ägaren inte befann sig på kontoret valde många hundar att ligga i närheten av dörren. Då en främmande hund passerade i korridoren reagerade

Teckningar av Ulf Lundkvist.

hundarna genom att röra sig mer och fokusera på miljön. Ett plötsligt ljud från korridoren orsakade en ökad hjärtfrekvens, men inga beteendeförändringar.

Resultaten från studien visade inga tecken på att hundar i kontorsmiljö blir stressade av vardagliga situationer, men man måste naturligtvis ta hänsyn till varje individs temperament innan man tar med sig hunden till jobbet. Reaktionen som sågs i studien var milda och kan visa på att dessa situationer är stimulerande och berikande för hundarna, snarare än stressande, så länge hunden vants till miljön.

UTMANINGAR OCH MÖJLIGA LÖSNINGAR

De vanligaste utmaningarna som ses med att tillåta hundar på arbetsplatsen är allergier och hundrädsla. Att ta hänsyn till detta är naturligtvis av största vikt. Det gäller

När ÄGAREN
inte befann sig på
kontoret valde många
HUNDAR att ligga i
närheten av dörren.

att hitta lösningar där alla kan trivas på jobbet. Allergi mot hundar är vanligt, och arbetsplatsen måste kunna säkerställa att dessa personer inte behöver komma i kontakt med pälsdjur, exempelvis genom att tillåta hundar enbart i vissa delar av arbetsplatsen, eller i separata byggnader. Det kan vara svårare att förutse och uppskatta andelen anställda som är hundrädda eller på annat sätt tycker illa om att hundar finns på arbetsplatsen. Personer kan möjligen ha svårt att uttrycka detta på grund av rädsla att "ställa till det" för sina medarbetare, och då är det viktigt att man har en öppen och tydlig kommunikation. Detta kan underlättas med hjälp av skriftliga riktlinjer kring

Teckning av Ulf Lundkvist.

hund (eller andra djur) på arbetsplatsen. Det är också av största vikt att hundägare följer dessa och visar hänsyn till sina medarbetare. Alla hundar och människor är olika, och om man har en hund som skäller mycket eller stör omgivningen på andra sätt så måste man försöka reda ut detta, antingen genom träning eller genom att hitta en annan lösning för var hunden ska tillbringa sin tid under arbetsdagen. Hunddagis är en alltmer förekommande lösning för många hundägare, även om majoriteten av hundägare i Sverige idag väljer att lämna sin hund hemma under arbetstid. Det finns självklart också arbetsplatser där det inte är lämpligt att ha med sin hund, exempelvis vårdinrättningar och byggarbetsplatser.

Det är också viktigt att hundar som nu efter pandemin förväntas kunna vara ensam hemma mer har tränats till detta och känner sig trygga på egen hand i sin hemmiljö. Att utan vana plötsligt bli lämnad ensam hemma kan leda till allvarliga och svårbotade tillstånd hos hunden, orsakade av den ångest som separationen kan skapa. Detta kan exempelvis yttra sig genom att hunden förstör saker i hemmet, ylar och skäller, eller gör ifrån sig inomhus.

Det gäller alltså att väga för- och nackdelar med att tillåta hundar på arbetsplatsen, och tillhandahålla tydliga riktlinjer i frågan. Det finns utmaningar som allergier och hundrädsla, men ibland är det möjligt att hitta lösningar som tillfredsställer alla parter.

Av: [Therese Rehn](#), forskare i antrozologi vid Sveriges lantbruksuniversitet.

BOKHUNDEN kommer till Sverige

Hur stimulerar man till läslust? Genom projektet ”BOKHUNDEN OCH ASTRID LINDGREN” har Linnéuniversitetet startat ett projekt som har som mål att etablera den så kallade Bokhunden i Sverige. Program som verkar för LÄSKUNNIGHETEN genom att barn läser högt för en särskilt utbildad hund har blivit allt mer populärt i flera länder.

L

innéuniversitetets projekt ”Bokhunden och Astrid Lindgren” pågick 2013–2017, men ännu arbetar bokhundar som utbildats i projektet på bibliotek och skolor. Projektet tog den så kallade läshunden till Sverige och avsåg att väcka barnens läslust genom att låta dem läsa högt för välbildade hundar med litteraturintresserade hundförare. Många barn som fått glädje av projektet har läs-, skriv- eller talsvårigheter och läsningen för hund har underlättat för dem. Det har funnits många barn som varit svärnotiverade vad gäller läsning, men även barn som redan tyckte det var roligt att läsa och som ville läsa mer. Hunden är kravlös och icke-dömande och har därför en lugnande effekt i en situation som för många barn är stressande. Projektet drevs i samarbete med Dyslexiförbundet samt skolor och bibliotek och fokuserade i första hand på barn mellan 6 och 13 år.

PROJEKT VID LINNÉUNIVERSITETET

I april 2013 erhöll Linnéuniversitetet genom mig, Helene Ehriander, professor i litteraturvetenskap med inriktning mot barn- och ungdomslitteratur och Astrid Lindgren-forskare, 8 miljoner kronor från Allmänna arvsfonden för det treåriga projektet ”Bokhunden och Astrid Lindgren”. Målet med projektet var att etablera den så kallade *Bokhunden i Sverige*.

Program som verkar för läskunnigheten genom att barn läser högt för en särskilt utbildad hund och dess förare har under 2000-talet blivit allt mer populärt i flera länder och drivs framför allt i USA och England av en organisation kallad R.E.A.D. (Reading Education Assistance Dogs). I Sverige hamnade ordet ”läshund”

BOKHUNDEN

MACH

HUNDEN är
kravlös och icke-
dömande och har därför
en LUGNANDE effekt i en
situation som för många
barn är stressande.

i Svenska Akademiens nyordslista 2012 efter att media fått upp ögonen för denna organisations metoder. Det rör sig alltså om en metod som syftar till att både förbättra läskunnigheten och uppmuntra till läslust genom att låta barn öva högläsning för hundar som agerar som icke-dömande lyssnare. I R.E.A.D. får alla som har en trevlig hund gå utbildningen och det är många – både ungdomar och pensionärer – som arbetar med barn och läsning ute på skolor och bibliotek för att de tycker det är roligt. I Bokhundsprojektet valde vi att gå ett steg längre och utbilda hundförarna under ett år särskilt inom barnlitteratur, litteraturpedagogik och läsinlärning för att de barn som läser för hundarna ska få bästa möjliga stöd i lässituationen. Bokhundsprojektet inspirerades av R.E.A.D. och anpassades och utvecklades för att passa svenska förhållanden. Vi har på flera sätt arbetat för hög kvalitet på verksamheten genom att låta såväl hundar som hundförare få en mer gedigen och längre utbildning än vad de vanligtvis har i andra länder. Vi formade också projektet efter vårt skol- och bibliotekssystem samt i vårt svenska kultur- och litteraturarv. Projektet ”Bokhunden och Astrid Lindgren” ligger vidare i linje med de fyra huvudprinciperna i FN:s konvention om barnets rättigheter och vi var noga med att följa de riktlinjer Astma- och Allergiförbundet satt upp.

Med hjälp av en medveten och välutbildad hundförare med intresse för litteratursamtal kan läsfärdigheten övas och läsförståelsen förbättras, men det är

viktigt att också låta läsningen vara upplevelseläsning och inte bara lästräning. I projektet utbildades enbart lärare och bibliotekarier och de hade alla redan en anställning där bokhundarna kom in som en särskild resurs för barn med behov av dem. Att läsa för en hund innebär ett strukturerat och tilltalande sätt att öva upp läsfärdigheter och på ett lustfyllt sätt uppmuntra till högläsning. Det skapas förväntan inför läsövningarna, hunden motiverar, skapar trygghet och ger belöning. Hundföraren kan, med hjälp av hunden som pedagogiskt verktyg, medverka till en djupare förståelse av texter och situationen hjälper till att associera läsning med positiva känslor. Även vid senare lästillfällen när hunden inte är närvarande kan minnet av hunden göra läsningen och lässituationen mer avslappnad och lugn. Barnen måste vara intresserade av sitt arbete och känna glädje när de går till jobbet. Hunden ska helst bara arbeta varannan dag och den ska ha möjlighet till vila efter en lässtund med ett barn. Hunden ska orka vara aktiv under lässtunden och inte ligga och snarka bredvid barnet. Som hundförare måste man ha ett genuint intresse för barn-

Bokhundsprojektet
inspirerades av R.E.A.D.
och ANPASSADES och
utvecklades för att passa
svenska förhållanden.

litteratur och själv läsa mycket så att man kan ge rätt barn rätt bok vid rätt tillfälle. Komplettera gärna hundträningen med en universitetskurs i barn- och ungdomslitteratur och bli en flitig biblioteksbesökare.

LÄSGLÄDJE SMITTAR!

Det är en mänsklig rättighet att kunna läsa och att få möj-

lighet att läsa. Läsning är en demokratifråga och en förutsättning för delaktighet i samhället, för att man ska kunna påverka sitt liv, sin miljö och samhällsutvecklingen i stort. Läsningen är dessutom en källa till djup och varaktig glädje. I Astrid Lindgrens anda ville vi i bokhundsprojektet värna den barn-, litteratur- och djursyn hon förespråkade samt de humanistiska och demokratiska värderingar som kommer till uttryck i Astrid Lindgrens livsgärning. Efter Astrid Lindgrens bortgång, då det fötts en ny generation barn och i en tid då allt fler inte läser hennes böcker utan nöjer sig med att se filmerna, ville vi skapa ett ökat intresse för det kulturarv författarens böcker utgör och den läsning av en annan barnlitteratur som hon själv menade verkar för barns rätt att fritt få utveckla sin fantasi och kreativitet och som i förlängningen leder till ett demokratiskt samhälle. ”Allt stort som skedde i världen skedde först i någon människas fantasi”, skrev Astrid Lindgren i en artikel i tidskriften Skolbiblioteket år 1958.

Astrid Lindgren var hela sitt liv en storläsare, på olika språk, och dessutom en sann läsambassadör. Hon vittnade ofta om hur mycket böcker och läsande betytt för hennes tänkande, utveckling och, inte minst, för hennes författarskap. Astrid Lindgren är den bästa förebild man kan tänka sig vad gäller litteratur och läsning, humanistiska värderingar och det djup hon visat både i sitt författarskap och i de debatter för djurens väl som hon engagerat deltog i där hon talade för dem som inte själva kunde göra sig hörda.

Bokhunden Elsa i arbete. Foto: Johanna Lindgren

Astrid Lindgren
var HELA sitt liv en
storläsare, på olika språk,
och dessutom en sann
LÄSAMBASSADÖR.

Astrid Lindgren har också i flera sammanhang pläderat för högläsningens gemensamma glädje, som exempelvis i Svensk Boktjänsts folder ”Att växa upp med böcker” från 1957 där hon skriver att högläsning är rena ”nöjeslivet” och att det bidrar till en underbar gemenskap där man delar skratt och tårar: ”Man behöver ju inte bara skratta och gråta förresten. En gemensamt läst bok kan bli utgångspunkten för många givande samtal om saker och ting, som man kanske annars inte kommer in på: liv och död, rätt och orätt, samlevnadsproblem och världsåskådningar, allt mellan himmel och jord. Och även om högläsningen inte alltid för så långt, så räcker det med att man har roligt ihop.” Allmänna arvsfonden ger pengar till verksamheter, inte till forskning, men de erfarenheter som samlats i projektet har legat till grund för flera vetenskapliga artiklar och en bok, *Bokhunden – och en och annan läshund* (BJT Förlag 2016). Ett spännande framtida forskningsmaterial är de utvärderingar av projekt som barnen bidragit med genom att rita teckningar och skriva personliga brev till hundarna. Vi är övertygade om att den samlade forskning som bedrivs inom området på sikt ska leda till att vi får evidens för projektets verksamhet. Detta kommer förhoppningsvis att leda till ett intresse hos de som ägnar sig åt hundar i pedagogisk verksamhet att sätta ribban högt vad gäller kvalitet på både utbildning och verksamhet.

Av: [Helene Ehriander](#), professor i litteraturvetenskap med inriktning mot barn- och ungdomslitteratur vid Linnéuniversitetet.

Hundar & människor – två förbundna arter

HUNDEN – ”människans bästa vän” – har varit vår följeslagare i helg och söcken ända sedan stenåldern. **DAVID REDMALM**, lektor i sociologi, ger här en **EXPOSÉ** över vad våra fyrbenta kamrater har betytt och vad de fortfarande betyder för oss människor och vårt arbetsliv.

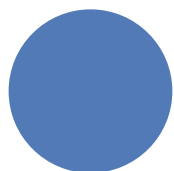

Edwin Landseer. Laying Down the Law. Credit Chatsworth House Trust.

IM

edan Odysseus varit borta har hans tjänare vanvårdat Argos som nu är gammal och ”full av krälände otyg”. Homeros beskriver hur Argos ”började [...] vifta med svansen, lät öronen sloka, men förmådde ej mer”. Odysseus gick till jobbet en dag, blev kvar i tjugo år, och den som saknade honom allra mest var hans hund. Tillsammans med Iliaden är Odysseen västvärldens äldsta bevarade verk och dessa skrifter brukar betraktas som början på den västerländska litterära traditionen. Och i detta verk ser alltså Homeros (eller vem det nu var som skrev Iliaden och Odysseen) till att understryka något som idag har blivit närmast en kliché: hunden är människans bästa vän.

Till skillnad från Odysseus är det många som har arbetat hemma sedan covid-19-pandemin bröt ut. Under det första pandemiåret valde många att skaffa en hund.

Till skillnad från
ODYSSEUS är det många
som har arbetat hemma
sedan covid-19-pandemin
BRÖT ut.

Svenska kennelklubben rapporterade en ökning av antalet nyregistrerade hundar på nästan elva procent. Ordet ”coronahund” ger över 30 000 träffar på Google och har nu blivit ett etablerat begrepp.

När människor arbetar hemma har de plötsligt möjlighet att skaffa en valp och ge den det sällskap och den uppmärksamhet en valp behöver under sin första tid. Men snart kanske dessa hundägare kommer att återgå till kontorsarbete. Det finns en risk att många hundar lämnas ensamma hemma efter att ha varit vana vid närmast konstant mänsklig närvaro. Enligt Statens jordbruksverks föreskrifter bör en hund rastas var sjätte timme, så någon tjuugoårig väntan blir det förhoppningsvis inte tal om. Men innan vi åker till jobbet igen finns det anledning att reflektera över vår relation till hundsläktet, vad den betyder för oss, och vad den betyder för hunden själv.

FÖRBUNDA ARTER

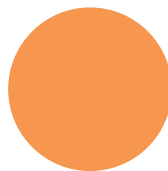
Donna Haraway är troligtvis världens främsta hundfilosof. Hon har bland många andra saker intresserat sig för människans relation till hunden och argumenterar för att människan och hunden är varandras ”companion species”, eller förbundna arter, för att följa sociologen Tora Holmbergs översättning av Haraways terminologi. Hundar och människor har varit beroende av varandra mycket länge, inte bara socialt och kulturellt, utan också materiellt – vi har hjälpt varandra att överleva, och vi har levt och frodats tillsammans.

Haraway förklarar i sin bok *The Companion Species Manifesto* att mycket pekar på att hunden härstammar från vargar som drogs till mänskliga nomadiska samhällen för att äta av deras avfall. De vargar som var minst rädda för människor kunde ta för sig desto mer, och dessa relativt orädda vargar fick valpar tillsammans. Över flera generationer blev en ny art till som tydde sig till människor. Hundarna var troligtvis ett välkommet tillskott – de kunde skrämman bort skadedjur och andra rovdjur och inleddes därmed i människornas sociala gemenskap. Enligt genetisk forskning har hunden varit en egen art i åtminstone 15 000 år – med andra ord blev hunden till redan några tusen år före den neolitiska revolutionen, då människan blev bofast och började bruka jorden. Det är rimligt att tänka sig att hundar har haft en roll att spela i människans civilisationsprocess eftersom hundar kunde användas för att bevaka mark och vakta boskap – odling och ackumulering av rikedo-

mar i form av boskap har varit centralt för framväxten av större samhällen.

Under människans civilisationsprocess har även hunden civiliserats, eller domesticerats som man brukar säga när man talar om andra djur än människor. Man skulle kunna säga att det var ett smart drag av människan att alliera sig med hunden, men det finns alltså en poäng i att säga att även det omvända gäller. Tack vare att

Om vi SPEGLAR oss i en hunds ögon kan vi se många av våra bästa sidor – vänskap, ömhet och OMTANKE.

hundar och människor inte bara levt tillsammans utan ”sam-evolverat” har hundar en särställning i västvärlden idag, och åtnjuter privilegier som mjölkkor och slaktgrisar inte skulle kunna drömma om. Stenålderns proto-vargar hade förstås inte kunnat förutsäga denna utveckling – lika lite som stenåldersmänniskan som för första gången klappade en hund hade kunnat förutsäga de långtgående följderna av denna enkla gest.

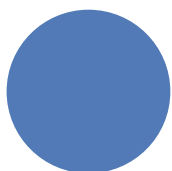
Att säga att hunden är människans bästa vän handlar alltså inte bara om att hundar är trevliga som sällskapsdjur, utan att vi faktiskt delar en lång natur- och kulturhistoria. Människan och hunden har tillsammans funnit sätt att breda ut sig som arter, men de har också fått en social och kulturell betydelse i relation till varandra. Om vi speglar oss i en hunds ögon kan vi se många av våra bästa sidor – vänskap, ömhet och omtanke.

Genom att skriva om människans och hundens förbundenhet

TAM-Arkivs kontorshund ”Bosse”. Foto: Lars-Erik Hansen.

bjuder Haraway in oss till ett filosofiskt tankeexperiment. Om vår historia både som art och samhällsvarelse är så sammantvinnad med hundens historia, var slutar i så fall naturen och var börjar kulturen? Är hunden främst en biologisk organism tillhörande naturen, eller är hunden en social varelse som hör hemma i kulturen? Begreppet förbundna arter går också att applicera på andra djur – vi delar också en lång och komplex historia med hästar,

Om den MÄNSKLIGA arten nu är så beroende av andra djur – betyder det att vi också FRÄMST är djur?

får och duvor, för att nämna några exempel. Om den mänskliga arten nu är så beroende av andra djur – betyder det att vi också främst är djur? Vi vantrivs i kulturen, har Sigmund Freud påpekat. Hör vi främst hemma i naturen eller kulturen?

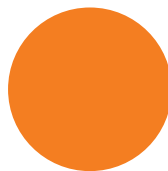
Haraways svar är att den strikta uppdelningen mellan natur och kultur är en konstruktion. Det västerländska samhället och dess världsbild har länge varit rotat i en idé om en skarp åtskillnad mellan kultur och natur, och mellan människan och alla andra djur. Den här konstruktionen har skapat problem för oss eftersom den gjort det möjligt för oss att betrakta naturen som en resurs som vi kan använda för vår överlevnad och för att ackumulera rikedom, och som en passiv yta på vilken vi kan projicera våra föreställningar och fantasier. Haraway menar att hunden kan lära oss att se att vi människor tillsammans med andra djur utgör en del av en och samma naturkultur – en insikt som hon ser som nödvändig för att vi ska kunna fortsätta samexistera med andra arter på ett mer hållbart sätt.

VILLKORSLÖS KÄRLEK?

Att människor och hundar delar en historia betyder inte att relationen alltid är ömsesidigt givande. Haraway

påpekar att uttrycket ”villkorlös kärlek” är problematiskt eftersom det implicerar att hundar alltid älskar människor oavsett hur de beter sig. Beteendestudier av hundar och deras människor visar dock något annat. I en studie av människa-hund-par bad Therese Rehn och hennes kollegor ägarna att skatta kvaliteten hos relationen till sina hundar. Hur starkt band fanns det mellan ägare och hund? Sedan gjorde Rehn och kollegorna beteendetester med människorna och deras hundar för att skatta hundarnas anknytning till sina människor. Det visade sig att ägarnas uppfattning om relationen inte kunde användas för att förutsäga utfallet i beteendetestet. Med andra ord: hur ägarna uppfattade relationen sa inte så mycket om relationens verkliga kvalitet. Däremot kunde man se en korrelation mellan stark anknytning och den mängd tid som ägaren ägnade åt hunden med avseende på umgänge och gemensamma aktiviteter. ”Villkorlös kärlek” beskriver alltså inte särskilt väl din hunds band till dig, eftersom din hunds anknytning till dig hänger på vad du faktiskt gör i er relation.

”Villkorlös kärlek” implicerar också att hunden alltid fogar sig efter sin ägare, men faktum är att även det omvända kan gälla. Flera studier visar att människor ändrar sina beteenden när de börjar leva med hundar.

Flera STUDIER visar att människor ändrar sina BETEENDEN när de börjar leva med hundar.

Etologen Baranyiová med kollegor visade till exempel i en studie av nyblivna hundägare att människorna förändrade sitt beteende i mycket större utsträckning än hundarna under hundens första tid i hemmet. När fängelseprogram där fångar fått arbeta med hundträning utvärderats har det visat sig att inte bara hundarna utan även fångarna fått större tålamod och bättre impuls kontroll.

Slutligen osynliggör föreställningen om hundars villkorlös kärlek det faktum att människor många gånger saknar

förmågan att gengälda denna villkorlösa kärlek. Hundar avlas, köps, byts och säljs som varor på en marknad. De kan lämnas bort om de inte passar ägarnas livsstil, och i västvärlden avlivas stora mängder oönskade och övergivna hundar. Det är en naturlig del av marknadens logik – stor efterfrågan på en vara som kan massproduceras kommer att öka produktionen till dess att ett överskott på marknaden skapats.

Den villkorlösa kärleken är en myt. Relationen mellan människa och hund är i allra högsta grad villkorad, där båda parter förväntas ändra beteenden, vanor och livsrytm för att relationen ska fungera. Dessutom innebär kommersialismens villkor att den relativt upphöjda ställning som hundar åtnjuter är prekär. Hundar ses ofta som en del av kärnfamiljen, men de är de enda familjemedlemmar som relativt enkelt kan lämnas bort.

KLAPPA GÄRNA STRESSKONSULTEN

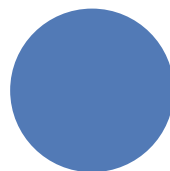
Som forskare studerar jag djurs roll i samhället och deras betydelse för människors identitet – både som personer, i relation till andra djur, och som art, i relation till andra arter. Jag har letat efter djurs avtryck på människors identitet och självförståelse på olika platser: djurkyrkogårdar, ridskolor, i Vita huset där det är vanligt att en First Dog tar plats bredvid presidenten, samt i populärkulturen, där hundar förstås spelar en viktig roll. Men djur dyker upp som viktiga aktörer även när jag inte letar efter dem.

Under några år arbetade jag i ett forskningsprojekt som följde it-företaget Prezi i Ungern. Prezi är känt för ett digitalt presentationsverktyg, men det vi var intresserade av var företagets engagemang i olika samhällsfrågor. Prezi var det första företaget som deltog officiellt i Budapests Pride-parad, de engagerar sig för unga företagare i Ungern, och varje år reparerar och renoverar de hus i fattiga romska områden.

Prezis huvudkontor i Budapest påminner till inredningen om framgångsrika it-företag i Silicon Valley: här finns snygga och minimalistiska möbler, smakfulla dekorationer, två klätterställningar inomhus, ett eget café och en vinbar som dagtid fungerar som en lunchrestaurang där personalen serveras hälsosam mat på företagets bekostnad. Dessutom finns rum med TV-spel,

flipperspel, musikinstrument och en liten bio. Här ska personalen känna sig som hemma, och gärna stanna kvar efter jobbet.

Att hundar är tillåtna på arbetsplatsen bidrar till denna hemmakänsla. Hundarna, som på företaget tituleras ”stresskonsulter”, är ofta välkomna på möten, där de skapar en lugn och gemytlig stämning. Behandlar mötet problem av allvarigare karaktär turas mötesdeltagarna om att klappa stresskonsulten. Vid ett tillfälle träffade jag en hund i lunchrestaurangen som gick runt fritt, utan koppel, och nosade – över huvud taget en ovanlig syn på restauranger. Hundarnas närvaro på företaget ger den sociala miljön en särskild sorts mänsklighet som kanske annars kan hamna i marginalen på ett fram-

De kan lämnas BORT om de inte passar ägarnas livsstil, och i västvärlden AVLIVAS stora mängder oönskade och övergivna hundar.

gångsrikt globalt företag som arbetar med abstrakta tekniska produkter.

Som en del av vår studie åkte vi också med Prezi till ett bostadsområde i utkanten av orten Bág, någon timme från Budapest. Där asfaltvägen slutade och blev till en lerig grusväg började det romska området. Det bestod av ett antal fallfärdiga hus byggda under kommunisttiden där de allra flesta identifierade sig som romer. Hit hade Prezi åkt en gång om året i flera år för att hjälpa till med reparationer och renoveringar, och nu var det dags att byta ut dragiga dörrar och fönster.

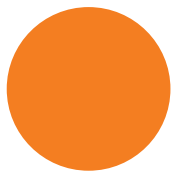
I bostadsområdet såg vi flera hundar som gick omkring fritt. Vi fick veta att dessa hundar inte tillhörde någon specifik person, utan vandrade mellan husen och åt det som invånarna skänkte dem. De var inte husdjur, utan kvartersdjur, som band ihop det lilla samhället när de vandrade fram och tillbaka genom bostadsområdet. Hundarna fungerade också som vakthundar. Vid ett tillfälle skulle en kollega till mig gå upp på en höjd

En stresskonsult i Prezis lunchrestaurang. Foto: David Redmalm.

tillsammans med en filmare för att få bildmaterial till en forskningsdokumentär vi arbetade med. När de kom tillbaka ner möttes de av en morrande hund som visade tänderna. Någon ropade snart på hunden så att den sprang i väg. Det visade sig att de kommit in i bostadsområdet från ett håll där människor sällan rör sig, och hunden tog för givet att det rörde sig om inkräktare – vilket förstås inte var helt oriktigt eftersom vår närvaro där, och våra mikrofoner och kameror, säkert kunde upplevas som påträngande av både hundar och människor.

Hundarna i den romska byn verkade vara uppskattade, och de verkade inte främmande för ömhetsbetygelser. Vi såg bland annat några barn leka och gulla med en hundvalp, och en flicka visade stolt upp valpen för besökarna. Samtidigt är det möjligt att personerna i bostadsområdet har en prosaisk syn på hundars liv och död. Jag pratade

Hundarna i den ROMSKA byn verkade vara UPPSKATTADE, och de verkade inte främmande för ömhetsbetygelser.

med en programmerare från Prezi som arbetade med att röja upp i ett sopberg som vuxit sig stort på en bakgård. Han hade hittat en död hundvalp som slängts bland de andra soporna. Omskakad sa han att det är en syn som han kommer att minnas långt efter besöket.

Knähundarna på Prezi är relativt privilegierade hundar, som troligtvis åtnjuter regelbundna veterinärbesök, kloklippning och hälsosamma dieter. I kontrast är hundarna i det romska bostadsområdet verkligen inga pampared pooches. Det romska områdets lervägar och fallfärdiga hus är raka motsatsen till Prezis luftiga och centralt belägna kontorslokaler. Men det är slående hur hundarna på båda ställena lockar fram det mänskliga i en kontext där det finns risk att det mänskliga trängs undan – oavsett om det handlar om höga prestationskrav eller socioekonomisk ut-satthet. Både på Prezis kontor och i Båg binder hundarna

samma människor och bidrar till att ge glädje och skapa gemenskap.

ODYSSEUS TÅRAR

Så hur gick det för Argos? När Argos får återse sin älskade husse blir han så rörd att hans hjärta ger upp: ”Argos åter blev genast förgjord av den nattliga döden / sedan han skådat Odysseus igen på det tjugonde året”. Argos älskade Odysseus ovillkorligt och mindes honom under alla år han var borta. Kanske var det tack vare hoppet att en dag få återse sin husse som den åldrande hunden höll ut. Odysseus ser Argos möta sitt öde och torkar snabbt bort en tår ur ögonvrån – om han skulle avslöja de känslor han hyser för sin hund skulle också hans sanna identitet avslöjas. Snart har han tagit kål på de som svikit honom när han var borta och friarna som försökte ta hans plats, återvunnit sin hustru Penelope och återtagit tronen. Men det var bara Argos som såg rätt igenom Odysseus gudagivna förklädnad in till hans sanna jag. För Homeros var det självklart att hunden och människan är förbundna arter.

Av: [David Redmalm](#), lektor i sociologi vid Akademien för hälsa, vård och välfärd, Mälardalens högskola.

Lästips

Freud, S. (1983). Vi vantrivs i kulturen, i översättning av Sven Stolpe. Stockholm: Röda Rummet.

Haraway, D. J. (2003) *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.

Homeros (2004) *Iliaden och Odysseen*, i översättning av Erland Lagerlöf. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Redmalm, D. (2013) *An Animal Without an Animal Within: The Powers of Pet Keeping*. Avhandling utgiven av Örebro Universitet.

Rehn, T., Lindholm, U., Keeling, L., & Forkman, B. (2014) “I like my dog, does my dog like me?” i *Applied Animal Behaviour Science*, nr. 150.

BILDER AV HUNDEN OCH ARBETSLIVET

Dyker vi ner i de foton som förvaras på TAM-Arkiv finner vi – bland mycket annat – även hundar. Flera yrkesgrupper använder hundar i sitt arbete. Många av dem är organiserade i fackföreningar som blivit medlemmar i vårt arkiv. Vi hittar foton av polishundar i arbete. Andra illustrerar tullhundar och deras förare. Det kan säga en hel del om vad ”människans bästa vän” har betytt för arbetslivet.

Tullen visar upp sig i Kungsträdgården i Stockholm under TCO-S-kongressen 1989. Foto: Thomas Södergren.

Tulltjänstemän med hundar under TCO-S-kongressen 1989. Foto: Thomas Södergren.

Polishund. Polisförbundets arkiv, TAM-Arkiv.
Fotograf okänd.

Hundträning hos polisen. Polisförbundets arkiv, TAM-Arkiv.
Fotograf okänd.

Polisen övar hundattack.
Polisförbundets arkiv, TAM-Arkiv.
Fotograf okänd.

Ledarhunden – förr och nu

På en väggmålning från POMPEJI framträder två kvinnor på höger sida med långa, vackra fotsida blå dräkter. Deras blickar är riktade mot en FRAMÅTLUTAD person som syns lite otydligt på målningens vänstra sida; en åldrad man med en trasig livklädnad. I vänster hand håller mannen en KÄPP och ett band; bandet går ned till halsen på en liten SPETSLIKNANDE hund.

Vad handlar scenen om? Målningen illustrerar förmodligen en blind man – en tiggare – med en hund. De båda kvinnorna är rika välgörare. Det är den tidigaste kända bilden som tydligt visar en blind person med en ledarhund. Bo Hännestrand – ekonom-historiker och själv synskadad – har beskrivit målningen i sin avhandling ”Människan, samhället och ledarhunden”. I sin bok resonerar han också kring hur förutsättningarna för ledarhundsarbete kan ha varit i Pompeji. De var uppenbarligen mycket goda – bättre än i dagens mycket trafikerade italienska städer. Det var stadens storlek, gatornas form och lutning, tätortens gatubeläggning och möjligheten att orientera sig med hjälp av ekoeffekter som gav gynnsamma villkor för ledarhundsarbete. Många blinda och synskadade var under antiken tvungna att livnära sig på tiggeri, men samtidigt kunde andra försörja sig som t.ex. musiker, sångare eller diktare.

Den tidigaste säkra skriftliga källan om synskadades användning av ledarhundar kommer från 1200-talet. Uppgiften härrör från en medeltida munk som skrev en encyklopedi som hette ”Om tingens egenskaper”. I ett avsnitt i boken som handlar om ”Blindhet” noterar han

I sin bok resonerar han också kring hur förutsättningarna för LEDARHUNDSARBETE kan ha varit i POMPEJI.

att de synskadade använde sig av hundar. Senare – under 1500-talet – gör filosofen Michel de Montaigne, följande reflektion i en av sina essäer:

Med större häpnad ser jag däremot hur de hundar uppträder (fast det är rätt vanligt) som används av de blinda, både på landet och i stan: jag har sett hur de stannar vid vissa dörrar där de brukar få allmosor och hur de aktar sig för att bli påkörda av vagnar och kärror; även när det finns tillräckligt med utrymme för dem själva; jag har sett hur en sådan hund gick längs ett stadsdike och vek av från en slät

och jämn väg och slog in på en sämre för att få bort sin husbonde från diket. Hur kunde man få den hunden att inse att det var hans uppgift att enbart se till sin herres säkerhet och strunta i sin egen bekvämlighet för att tjäna honom? Och hur kunde han veta att en viss väg var tillräckligt bred för honom själv, men inte för en blind?

LEDARHUNDSUTBILDNING

Även om det finns uppgifter om användning av ledarhundar redan under antiken och medeltiden var det först under 1900-talet som det startades regelrätta ledarhundsutbildningar. Under 1900-talets första decennier växte den moderna välfärdsstaten fram. Demokratiska rörelser krävde inflytande och ökad jämlikhet. Det uppstod även föreningar som organiserade människor med varierande

Och hur kunde han veta att en viss väg var **TILLRÄCKLIGT** bred för honom själv, men inte för en **BLIND**?

Del av väggmålning från Pompeji, tiden före vulkanutbrottet år 79 e Kr. Foto: Brita Hännestrand.

Hund leder en blind kvinna. Foto: Honza Groh. Bilden, som hämtats från Wikipedia, publiceras enligt licensen Creative Commons BY-SA 3.0.

organiserade ledarhundsutbildningen började. Bakgrunden är att det under första världskriget användes gasattacker i striderna. Många soldater förlorade därmed synen. År 1916 började man i Oldenburg utbilda hundar och i oktober samma år kunde den första ”krigsblinda” soldaten börja arbeta med den första utbildade ledarhunden.

Efter kriget började man i Europa och Förenta staterna utbilda ledarhun-

Tyskland blev tidigt ett föregångsland för den ORGANISERADE LEDARHUNDS-utbildningen.

dar för att de blinda soldaterna skulle kunna arbeta och delta i samhällslivet. Hundskolan i Oldenburg förfogade över ett område på fem hektar. På skolområdet fanns det både träningsgator

former av funktionsnedsättningar. Nu uppstod ett nytt synsätt: social utslagning t.ex. till följd av personliga skador sågs inte längre som ett snävt personligt problem, utan i högre grad som en samhällelig fråga. Det växte med tiden fram en uppfattning om att funktionsnedsatta också hade rätt till ett människovärdigt liv. Problemen skulle inte endast stoppas undan.

Tyskland blev tidigt ett föregångsland för den organiserade ledarhundsutbildningen. Staden Oldenburg i norra Tyskland är förmodligen platsen där den första

och hindergårdar. Hundarna utbildades av dressörer och en dressyrmästare. De synskadade kursdeltagarna bodde på internat i skolan. De hade fri entré på Oldenburgs teatrar och på deras fritid genomfördes konserter på skolan, dels av hundförarna själva och dels av inbjudna musikkapell. Filialer till Oldenburgsskolan bildades därefter i andra tyska städer.

Sverige fick sitt första ledarhundsekipage på 1930-talet. 1938 utexaminerades de första fem ledarhundsparen. Styrelsen för organisationen *De Blindas Förening* var mycket

tillfredsställd med resultatet från Sveriges första organisatoriskt utförda ledarhundsutbildning.

1949 skrev socialminister Gustaf Möllers ”sant tillgivna och blinda partivän” till honom och argumenterade för att de blinda skulle tilldelas sina ledarhundar kostnadsfritt. Ett årtionde senare började den vision som föresvävade Möllers partikamrat att förverkligas. Från och med 1960-talet fick de synskadade anslag från statsmakterna för anskaffande av ledarhundar.

DAGENS SITUATION

Idag är ledarhunden ett ovärderligt hjälpmedel för många blinda och synskadade. För att få dispositionsrätt till en ledarhund krävs det att man är blind eller gravt synskadad.

Hundarna kan hjälpa personer med synnedsättning

Från och med
1960-talet fick de
SYNSKADADE anslag
från statsmakterna
för anskaffande av
LEDARHUNDAR.

genom att bland annat leda sin förare förbi olika hinder. Samtidigt måste förarna ändå själva kunna orientera sig i skilda miljöer. Ledarhundarna ska ha en ledarhundssele på sig när de arbetar. Om en seende möter en förare med ledarhund är det viktigt att den seende inte stör hunden. Hundarna störs nämligen lätt av förbipasserande som klappar eller vill prata med hunden.

Flertalet ledarhundar är labradorer men en del andra raser kan också användas, exempelvis retriever och schäfer.

Hunden kan följa med i livsmedelsbutiker om föreståndaren ger sitt medgivande. Även när hundföraren besöker restauranger får, enligt Livsmedelsverket, ledarhunden tas

med in i lokalen, om verksamhetens föreståndare ger sitt medgivande. Ledarhundar får också åka i alla vagnar i en tunnelbana.

Det finns personer med allergi mot hundar och därför har *Synskadades Riksförbund* tecknat en överenskommelse med *Astma- och Allergiförbundet* där de båda organisationerna möts för att lösa de problem som kan uppkomma.

Det är *Myndigheten för delaktighet* som upphandlar leverantörer av ledarhundar. Den betalar också ut medel till Synskadades Riksförbund, SRF, som årligen får disponeras för ledarhundsverksamheten. Myndigheten för delaktighet ansvarar även för den ekonomiska uppföljningen av verksamheten.

Slutligen finns det idag hundar som kan assistera andra grupper av funktionsnedsatta. Det finns signalhundar som assisterar de som har hörselskada att uppmärksamma de ljud i omgivningen som det kan vara viktigt att vara vaksam på. Signalhunden kan tränas till att uppmärksamma t.ex. brandlarm, telefonsignaler, väckarklockan och många andra ljud som ingår i vardagen.

En annan hund som kan hjälpa funktionsnedsatta med sådant som gör vardagen enklare är servicehunden. Den som har någon typ av rörelsehinder kan få hjälp av en sådan hund att exempelvis öppna dörrar, med av- och påklädning, plocka upp tappade föremål eller att dra en rullstol.

Ytterligare ett exempel är en typ av vårdhund som kallas psykisk hälsahund. Det är en hund som jobbar med personer med en permanent psykisk diagnos. Hundens uppgift är att verka lugnande och skapa trygghet för föraren och ge personer med psykisk ohälsa förutsättningar att ge sig ut i samhället. En psykisk hälsahund kan också vara en förutsättning för barn med speciella behov att kunna delta i skolans undervisning.

Det finns alltså mycket som våra fyrbenta vänner kan bidra med för personer med funktionshinder och inom vården. Från det första seklets Pompeji fram tills idag är hunden människans bästa vän.

Litteratur: Bo Hännestrand. Människan, samhället och ledarhunden: Studier i ledarhundsarbetets historia. Norstedts tryckeri AB, 1995.

Av: **Leif Jacobsson**, TAM-Arkiv.

Scenhundar

Varför ser vi relativt få hundar på svenska TEATERSCENER? Hundar – när de uppträder på scenen – är äkta och närvarande i nuet. En orsak till att vi inte har fler teaterhundar kan vara att det skulle tydliggöra SKÅDESPELARNAS egna brister, hävdar teaterregissören Carolina Frände.

”På teatern bör en undvika att arbeta med följande fenomen: eld, vatten, barn och djur.” Denna rekommendation kan sägas vara en teaterns gyllene regel. Eftersom denna text ska handla om djur – eller närmare bestämt hundar – på teatern, lägger jag genast de tre första fenomenen åt sidan och går direkt till frågan om hur det kommer sig att människans bästa vän inte självklart är välkommen på svenska scener. Det är ett spörsmål jag då och då återkommit till under mina snart trettio år som yrkesverksam på teatern.

De källor som berättar om teaterns relation till dessa fyrbenta svansbärare genom århundradena är få. Även om teatervovvarnas historia säkerligen är både lång och diger vet vi tyvärr mycket lite om de hundar som måhända medverkade i Gustav III:s hovspektakel. Dessa kommer alltså inte få sina liv och värv skildrade här. Men med utgångspunkt i den tidsperiod jag själv kan överblicka – ett fyrtiotal hundår, från 1980-talet fram till idag – är ändå, ur jockens perspektiv, ganska lång. Inte mindre än fyra gene-

rationer hundliv i Thalias tjänst, vilket är en god grund för funderingar över varför vi ser relativt få hundar på svenska scener.

SVENSKA TEATERHUNDAR

Sveriges mest kända teaterhund torde vara den uppstoppade. Den gjorde entré för första gången i mitten av 1980-talet och har haft mer än stor betydelse för svenskt teaterliv. En uppstoppad hund figurerar i en pjäs som är skriven av Staffan Göthe – en av Sveriges mest aktade och spelade dramatiker.

I pjäsen – som också fick heta En uppstoppad hund – figurerar familjen Cerviengs blandrastik Lady, en karaktär som finns med genom hela dramat. Lady följer rollfigurerna och deras öden med sina hundögon, ofta från sin vanliga plats under köksbordet. Hon bevittnar tidens gång och människornas strävanden och blir något av en publikens representant på scenen, om än i sin egenskap av hund. När hunden dör bestämmer sig rollkaraktären Sture för att stoppa upp henne. Hon blir en förstenad och lite vanställd version av sig själv, som en epok som stelnat i ett ögonblick sedan länge försvunnet.

Skådespelaren Johan Gry, som långt senare spelade huvudrollen i tv-filmerna om Kommissarie Winter, var den första som gestaltade Lady. Det var på Norrbottensteatern 1986. Sedan dess har mellan 50 och 60 skådespelare i Sverige, övriga Norden och Tyskland spelat hunden. I slutet av 80-talet var det Staffan Göthes egen tur. När han som skådespelare arbetade med rollen blev det tydligt för honom att det alls inte handlade om att imitera en hund, utan om att undersöka förutsättningarna i en hunds liv, egenskaper och begränsningar. Staffan minns att det fanns en stor frihet i att på hundars vis inte begripa människospråk, att istället känna lukter och höra ljud, läsa av stämningar långt innan människorna anar att något är på gång.

Under det tidiga 1990-talet var det fortfarande självklart och tillåtet att ha hunden med sig till jobbet på teatern. Under gymnasietiden jobbade jag extra på Dramaten på kvällarna. Mest sysslade jag med rekvisita och hjälpte skådespelare med snabba kostymbyten, men under några månader ingick det också i mina arbetsuppgifter att hålla en svart labrador sällskap. Labradoren hette Timjan och husse var skådespelaren Sven Lindberg. Sven spelade i en föreställning som byggde på det människor skriver på vykort de skickar hem från semestern. Så, efter några veckors repetitioner fick regissören en idé. Eftersom Timjan

Regler har också gjort det nästan omöjligt för HUNDAR att följa med matte och husse till JOBBET på teatern.

ändå var med husse på jobbet dagligen, kunde hon inte medverka i föreställningen också? Så blev det bestämt att Timjan skulle göra entré en bit in i föreställningen och lägga sig vid Svens fötter. Det blev min uppgift att passa Timjans entré, uppmana henne att gå till husse och sedan ta emot henne när hon kom ut i kulissen igen. Inte sällan höll jag på att missa Timjans sorti. Jag var så fascinerad av hennes sätt att vara på scenen, hennes absoluta närvaro i stunden att jag inte kunde sluta titta.

Alltsedan Sveriges EU-inträde 1995 har ny lagstiftning, som syftar till att förbättra djurs rättigheter och hälsa, inneburit att det blivit krångligare att arbeta med djur på scen. Regler har också gjort det nästan omöjligt för hundar att följa med matte och husse till jobbet på teatern. Det handlar inte i första hand om hundarnas väl utan om

Skådespelerskan Gunnel Lindblom med hund i pjäsen Oidipus/
Antigone på Dramaten 2017. Regi: Ingmar Bergman. Foto: Sören Vilks.

människors allergier och rädsla. Men många är de receptionister som tittat åt ett annat håll just när något fyrbent med svans trippar (eller lufsar) genom sceningången för att tillbringa kvällen i logen medan matte eller husse spelar på någon av teaterhusets scener. Kanske är den insmugglade hunden rentav den vanligaste sorten på teatern? Scenografen och kostymören Charles Koroly hade bara ett kriterium för att säga ja till uppdrag – att han fick ha med sig sin släthåriga foxterrier Asta på teatern. Charles menade att Asta var en förutsättning för hans kreativitet, ett argument som var svårt att säga emot. Asta (och Charles) fick därför ofta dispens, mycket på grund av att Asta var en populär medarbetare som självklart spred en god stämning omkring sig i ateljéer, verkstäder och repsalar.

En teaterhund som strax innan pandemins utbrott rönt stor uppmärksamhet var schäfertiken Orca. Orca spelade den blinde siaren Teresias hund i föreställningen Oidipus/Antigone på Dramaten. Gunnel Lindblom (legendarisk skådespelerska som sedan dess sorgligt nog gått bort) spelade rollen som Teresias och jag skulle säga att ett ståtligare ekipage har sällan skådats på en scen. Det gick inte att ta ögonen från Gunnel och Orca när de gjorde entré. De båda delade en närmast obegriplig närvaro. Orca följde Gunnels minsta tecken. Majestätiskt låg Orca vid Gunnels fötter, på scengolvet, vaktande medan Teresias förmedlade sina förutsägelser. Och just där är vi nog tillbaka vid den inledande frågan om

varför en bör undvika djur – eller hundar då – på teatern.

Att hundar inte är välkomna på teatern sägs bero på att såväl pälsdjursallergi som hundrädsla är vanligt förekommande. Jag vill naturligtvis inte helt underkänna dessa argument. Men jag undrar om inte teaterkonstens tveksamhet också kan botten i något annat. Den uppstoppade hunden, labradoren Timjan, foxterriern Asta och schäfertiken Orca och alla andra teaterhundar har nämligen något gemensamt förutom att de är hundar. När de gör entré så är det en helt äkta närvaro som kommer in på scenen. En hund kan inte förstå sig, den är, i stunden. Den kan genomföra uppgifter, reagera på subtila kommandon, den kan rikta hela sin uppmärksamhet åt ett specifikt håll, men den kan inte luras eller spela falskt. På teatern är hunden därför den ärligaste och mest närvarande skådespelaren. Hunden gör också den skickligaste skådespelares brister synliga. Bredvid en hund blir skådespelarens idé om närvaro fjuttig och ointressant, sprickorna i skådespelarens mask djupnar och flyktigheten i gestaltningen blir uppenbar. Hela teaterns idé blir satt under lupp när hunden äntrar scenen. Jag vill tro att detta också är ett – möjligen omedvetet - skäl till varför hundar sägs vara något en ska undvika på teatern. Men borde vi inte göra tvärtom och istället ingående studera vad det är hundskådespelaren gör som människoskådespelaren inte

förmår? Som jag ser det har teatern något att lära av hundens förmåga att fånga ögonblicket. Undvik för all del eld, vatten och barn, men fram för fler hundar på teatern, på eller utanför scenen (förutsatt att de själva tydligt visar att de tycker jobbet på teatern är roligt)!

På TEATERN är hunden därför den ärligaste och mest NÄRVARANDE skådespelaren.

Av: **Carolina Frände.**

Teaterregissör och doktorand i företagsekonomi vid Stockholm Business School, SU.

Yvonne, prinsessa av Burgund, pjäs på Dramaten 1995. Regi: Ingmar Bergman. Foto: Bengt Wanselius.

Hunden – vår snuttefilt

Under PANDEMIN har många som arbetat hemifrån skaffat hund. Det är trevligt för ägarna, men vad händer när människor återgår till sina ARBETS-PLATSER? Författaren Leif Eriksson har REFLEKTERAT över frågan.

Tänk om vår primära funktion vore att tjäna som substitut, snuttefilt och distraktionsmoment. Låter det lockande? Nja, vem skulle väl acceptera de premisserna? Jo, den som inte har något val. Så bered plats på scenen för – covid-hunden.

Det handlar inte om någon ny ras, utan om ett tidstypiskt fenomen. Visserligen har hundar i alla tider fått finna sig i att tjäna som sällskap åt ensamma eller bara uttråkade människor, men i och med pandemin har hunden blivit snart sagt var persons egendom. Hundägandet har formligen exploderat, vilket leder till problem i bland annat arbetslivet. För till skillnad från de arma sommarmakterna, vars nio liv inte räcker långt när barnfamiljerna i augusti återvänder till stan, så kan covid-hundarna räkna med att få behålla livhanken när smek-och-kekmånaden är över. Och vad då göra när husse och matte måste gå tillbaka till jobbet (i alla fall några dagar varje vecka)?

Alla är ju inte så lyckligt lottade att de har en specialtränad polishund och själva råkar vara poliser, eller äger en hund med synnerligen väl utvecklat väderkorn som de kan ta med till jobbet vid tullkriminalen. De kanske inte ens har turen att ha fått en hund som kan väcka andra människors sympati, utan upptäcker att den hemma så beskedliga varelsen ute bland folk förvandlas till ett skällande monster som blir omöjligt i vilken arbetsmiljö som helst utom möjligtvis tungt kriminella kretsar.

Problemet kan liknas vid partnern som plötsligt visar oanade och djupt osociala sidor. Med några ynka promille i blodet genomgår den älskade en fullständig metamorfos och förvandlar middagen eller festen till en krigsskådeplats. Ungefär på samma sätt som ens älskade fyrfota vän alltså kan göra med arbetsplatsen om man har otur eller inte tänker sig för.

Djur är nämligen djur – till mångas förvåning – och låter

sig aldrig helt tämjas och kontrolleras. De har till skillnad från oss människor aldrig tagit klivet ut ur Naturen och styrs därmed av Naturliga instinkter. Dessa instinkter står många gånger i direkt motsättning till de regler som gäller på en normalsvensk arbetsplats. Till exempel accepteras sällan bajsande på golvet i svenska arbetsmiljöer. Inte heller att man tuggar sönder sina arbetskologors vinterskor som står prydligt uppställda innanför entrén. Att stjäla en kollegas lunchmat faller även det utanför ramen. Inte ens ett lika sorgset som utdraget (och högst förståeligt!) ylande framför ytterdörren och friheten där utanför ses med blida ögon.

Covid-hunden må vara en ny företeelse, men den skiljer sig ingalunda från andra hundar. Påfallande ofta är den frukten av ett känslöstyrat impulsköp och blir då ett stort problem för ägaren när de pandemifria vardagarna står för dörren. Vafan gör vi med hunden?

Om man nu inte lyckas dressera den till att passa in på arbetsplatsen – koka gott kaffe och därmed vinna allmän uppskattning eller kanske bli en fena på att diarieföra för verksamheten viktiga handlingar – så återstår egentligen bara hunddagis. Men vissa hussars och mattars hjärtan är inte tillräckligt härdade för de dagliga separationerna. Så då finns bara en utväg: att säga upp sig från arbetet, ta med sig hunden och flytta ut i skogen och idka självhushållning för sin överlevnad. Därmed har den prövade hundägaren i alla fall uppnått en sak: att till kropp och själ bli en del av Naturen på samma sätt som den älskade covid-hunden.

Av: **Leif Eriksson**, författare.

Leif Eriksson. Foto: Sevdal Svensson.

Hunden – en väg till arbetslivet

Jenny Wibäck.
**Starka möten:
hundar för hälsa
& livsglädje.**
Bokförlaget
Settern. 2019.

Kan arbete med hundar vara en väg in i arbetslivet? Att närheten till djur kan betyda mycket för människors hälsa är väl känt. Nu har ett nytt sätt för människor med en psykisk problematik att komma in i – eller tillbaka till – arbetslivet uppmärksamats: att arbeta med hundar.

Många forskare har påpekat sällskapsdjurs sociala hälsfunktion. De kan vara positivt sammankopplade med vissa former av social kontakt med grannar, andra djurägare och med samhället i stort. Andra studier har rapporterat om färre frånvarodagar från arbetet hos djurägare än hos de som inte äger något djur. På senare tid har sällskapsdjurens betydelse för människor med funktionsvariationer och för arbetslivet uppmärksamats.

”Jag var arbetslös sedan ett halvår och mådde inte bra. Jag hade mycket ångest i alla dess former.” Så börjar en berättelse i boken *Starka möten: hundar för hälsa & livsglädje*.

Låter trist! Men sen vände det. Genom arbetspraktik på Aleskogens Hunddagis blev hon sedd som individ och inte endast som en del av en verksamhet. Deltagaren hade sedan börjat studera till hundskötare på halvtid. Verksamheten på hunddagiset handlar om att hjälpa hunden, men medvetet eller inte hjälper den människorna lika mycket, är denna deltagares reflektion.

Och liknande berättelser går igen om hela boken. Berättelserna i boken känns ofta som solskenshistorier. På hunddagiset har deltagarna fått en erfarenhet som också givit dem en annan syn på livet.

Det speciella hunddagiset som boken beskriver är inte unikt. Det finns flera hunddagis runt om i Sverige där det finns möjlighet att arbetsträna eller få daglig samsättning. Även på landsbygden finns det gårdar som erbjuder s.k. ”gröna välfärdstjänster”, där hundar kan fylla en viktig funktion. Initiativtagare kan vara en kommun, Kriminalvården, Försäkringskassan, ett landsting eller Arbetsförmedlingen. En gemensam nämnare är att djur och natur används som en resurs.

Att djuren är en tillgång innebär inte att arbetet med dem är en enkel uppgift. Hunden bör inte ses som ett objekt. Man måste lyssna till hunden som individ. Olika hundar säger nämligen inte samma sak även

om situationen verkar likadan. För hunden är detta självklart. Den förmedlar sina känslor utan ord, den kan läsa av hur människan mår och sprida sin glädje i ett nafs.

Självfallet kan man inte tro att arbetet med djur är en lösning för alla. Vissa människor är exempelvis rädda för djur. Förmodligen kommer de inte på tanken att arbeta på exempelvis ett hunddagis. Även bland deltagarna på Aleskogens Hunddagis varierar uppenbarligen effekten av att ha arbetat med djur. Alla har olika trappsteg framför sig, sägs det i boken. Några av deltagarna får ”bara” med sig att de har vistats på hunddagiset. Andra får med sig idéer om nya möjligheter och en helt ny livssyn med nya, positiva värderingar.

Starka möten är en tankvärd bok, med många teckningar och korta berättelser från deltagare och ansvariga på just detta speciella hunddagis. Det finns också små citat från etologen (djurbeteendevetaren) Kerstin Malms bok *Tänk om jag kunde lyssna*. Hon ser det också utifrån hundens perspektiv. Relationen måste byggas på ömsidighet och frivillighet. ”Vi behöver träna vår bortglömda förmåga att lyssna”, lyder ett citat från boken. Det måste vara tillåtet att sätta gränser, även för djur. Den kan alltså läsas av människor med intresse för hunden (och kanske även andra djur) och arbetslivet.

Syster Gerda – en facklig eldsjäl

Litteratur:
Syster Gerda:
sjuksköterskan,
fackföreningsledaren
och politikern Gerda
Höjer. Av: Anna
Götlind. Appell
förlag, 2021.

Många är de – i en fjärran tid - tongivande gestalter som senare, i likhet med mindre bemärkta människor, försvunnit i glömskan; i ett slags "historiens töcken". Vissa av dem borde vi nog återkalla minnet av. En kvinna som haft stor betydelse på flera områden är Svensk sjuksköterskeförenings forna ledare Gerda Höjer.

Mellan 1945 och 1960 var hon ordförande i *Svensk sjuksköterskeförening* och hon var också en tid frontfigur för sjuksköterskornas internationella organisation: *International Council of Nurses*. Inte nog med det: hon var även riksdagsledamot – invald för att representera Folkpartiet i andra kammaren – mellan 1949 och 1960.

Om denna kraftfulla kvinna har historieforskaren Anna Götlind nu skrivit en biografi: *Syster Gerda: sjuksköterskan, fackföreningsledaren och politikern Gerda Höjer*. Vid mitten av 1900-talet var Gerda Höjer den kanske mest inflytelserika kvinnan i svensk fackföreningsrörelse.

Hon var den första kvinnan som tog plats i TCO:s styrelse. Götlind skildrar, med historikerns noggrannhet, hela hennes livsgärning. Det framgår att hennes talang märktes redan under åren som flickskoleelev vid Åhlnska skolan. Vi får sedan följa henne från tiden vid Röda Korsets sjuksköterskeskola via det strängt reglerade livet som röntgensjuksköterska och vidare till hennes pionjärbete och ledarroll inom facket och politiken. Hon var en eldsjäl.

Götlinds ambition är mer omfattande än att bara skriva en traditionell biografi; hon vill också blicka ut mot Gerda Höjers samtid och berätta om de olika sammanhang i vilka hon levde och verkade. I det avseendet befinner sig boken i skärningspunkten mellan den traditionella biografien och det historievetenskapliga perspektivet som kallas mikrohistoria. Biografier handlar om kända personer, vars liv och verk beskrivs. I mikrohistoriska studier däremot, figurerar nästan aldrig personer som lämnat betydelsefulla avtryck i historien. Tvärtom. Det är heller inte den enskilda individens liv som är det centrala i denna typ av historieskrivning, utan vad hans livsöde kan säga om samtiden och en bredare historia.

Biografien om Gerda Höjer kan sägas vara ett mellanting: bokens huvudgestalt var en betydelsefull person under sin levnad. På det sättet är boken en biografi. Samtidigt kan hennes yrkesba-

na berätta något om förändringar i det svenska samhället under första hälften av 1900-talet. Främst handlar det då om kvinnors rättigheter och om ett kvinnoyrke i förändring.

Gerda Höjer levde mellan två världar. Hon verkade under hela sin levnad i renodlade kvinnovärldar. Hon delade också sitt liv med en annan kvinna. På samma gång arbetade hon i mer eller mindre renodlade mansvärldar; i såväl fackliga som politiska sammanhang. Detta gränsöverskridande mellan två världar belyses på ett intresseväckande sätt i boken.

Varför är då Gerda så bortglömd idag? Anna Götlind menar att det faktum att hon politiskt var socialliberal, folkpartist kan vara en förklaring. Hon var inte socialdemokrat som sina bröder och sin svägerska. Hon skrevs därför inte in i berättelsen om det svenska folkhemmet och framväxten av den moderna välfärdsstaten. Socialdemokratiska kvinnor som Alva Myrdal, Karin Kock och Ulla Lindström har uppmärksammats mer. Samtidigt var det Folkpartiet – framför allt partiets kvinnor – som under denna tid arbetade mest för jämställdhet, hävdar Götlind.

Det är ett gediget verk Anna Götlind skrivit. Vi på TAM-Arkiv gläds åt att hon använt sig av våra arkiv i sitt arbete med biografien. TAM-Arkiv har också instiftat ett forskningspris till just Gerda Höjers minne. Vi får hoppas att det blir uppmärksammat i större utsträckning.

DOKUMENT OM HUNDAR I ARBETSLIVET

Dokument kring frågor om hundar och andra djur i arbetslivet samt dokument om hundar som ingår i olika organisationer kan man hitta på TAM-Arkiv. Letar man t.ex. i Polisförbundets arkiv kan man hitta artiklar som belyser hundars roll i polisens arbete. Eftersom pressklippen spänner över många år kan man även följa hur polishundarnas arbete speglas över tid. Vidare kan man hitta uppgifter om tullhundar i t.ex. en historisk översiktsbok. Även fackliga tidskrifter kan vara värdefulla för den intresserade studenten eller forskaren. Här visas en artikel från TCO-tidningen som handlar om ridande poliser.

Ur TCO-tidningen, 1995. TCO:s arkiv, TAM-Arkiv.

Pressklipp från 1979. Polisförbundets arkiv, TAM-Arkiv.

Sida ur boken Tullverket: 1936-1986. Tull-Kusts arkiv, TAM-Arkiv.

Nästa nr
kommer i
VÅR

TAM-Arkiv har källorna till tjänstemännens och akademikernas historia. Vi bevarar, ordnar, tillgängliggör och främjar forskning på arkiven. Adressen är Grindstuvägen 48-50, Bromma.
Hemsida: www.tam-arkiv.se

Trycksak
3041 3042

